

gott, főleg egyes helyszínek és történelmi személyiségek részletes bemutatását szolgálja, hogy ezáltal ne törjön meg a főszövegbeli ábrázolás lendülete. A megadott irodalomjegyzék lényegszerű, de megtalálhatóak benne a legfontosabb magyar nyelvű publikációk is. A kötetet személy- és helynévmutató zárja. A szöveg jobb megértését térképek, vázlatok, képek segítik. áttekintő táblázatok könnyítik meg.

Itt kell röviden megemlítenünk, hogy a nyomda nehezen birkózott meg a számtalan idegen névvel; ez sok kisebb pontatlanságot eredményezett, főleg ékezetvesztésekben és kettős betűk felcserélésében.

Miként a trilógia két előző kötete, e mű is kézikönyvszerű adattára az oszmán fejlődéstörténetnek, a délkelet- és közép-európai átfogó hadtörténetének, a több évszázados oszmán-keresztény háborúskodásnak, beleértve a korszak magyar sorsfordulóit is. Azonban élvezetes stílusban megírt, olvasmányos mű is egyben, amely sajátos szemléleti aspektusai révén hozzásegít saját, jól ismertnek vélt múltunk biztosabb megismeréséhez. Ilyen szempontból a hadtörténelem iránt érdeklődő minden magyar olvasó szíves figyelmébe ajánlja a recensens ezt a német nyelvű alapmunkát.

Zachar József

MOLNÁR ANDRÁS (szerk.)

A SZABADSÁGHARC ZALAI HONVÉDEI, 1848—1849

Zalai Gyűjtemény, 33.

(Zalaegerszeg, 1992. 422 o.)

1848—49 gazdag irodalmához az összefoglaló munkákon, számvetéseken túl természetesen a regionális szemzőgű, részleteket feszegető tanulmányok, kritikai forrásközlések is hozzátartoznak, s örvendetes módon egyre szaporodnak. A két kategória kölcsönhatása emellett attól is megóv, hogy a Messinai szoros ismert őrzői egyikének, vagy másikának karmai közé kerüljünk, figyelmen kívül hagyva a korszak összetettségét, ellentmondásosságát. Egyszerűen a résztanulmányok, helyi monográfiák figyelemmel kísérése, beépítése, a kurucos, avagy labancos verdiktek könnyelmű kimondásának a legjobb ellenszere.

A forrásanyag sokrétűségének, bőségének köszönhetően az ún. „tűlkutatottság” veszélye jó ideig nem fenyeget, hiszen az előttünk fekvő kötet is csak az első lépések közé tartozik egy remélhetőleg követésre találó sorozatban, amely Magyarország megyéinek szerepét taglalja a szabadságharcban, beleértve az „emberi tényezőit” is.

Bona Gábor a honvédség általa ed-

dig azonosított 142, az akkori Zalában született tisztjét veszi sorra, részletes életrajzokkal. Ezzel egyrészt kiegészíti korábbi két vállalkozásának helyszüke miatt kimaradt adatait, másrészt a hadnagyi és főhadnagyi állomány rekonstruálásának előrehaladott állapotáról elejtett megjegyzése megédesíti a minden eddiginél nagyobb munkájának közkinccsé tételére való várakozást. Ismert metódusához híven a vizsgált hadfiak összességéről rövid, statisztikai jellegű vázlatot is készít, ideértve a tisztek származását, végzettségét, vallását, s demográfiai jellegű következtetéseket is levon. Írása kiegészül a Zala megye területén eltemetett, de nem zalai születésű 16 egyén névsorával.

Molnár András már a téma felvetésével és a vállalkozás kézben tartásával is elévülhetetlen érdemeket szerzett, de ezt ráadásul tetézi a 7. honvédszászlóalj történetének alapos, korrekt megírásával is. Az alakulat felállításától, a hadi készülődéseken keresztül, a Jellačić elleni tűzkeresztségen át végigkíséri

sorsukat a szabadságharc hadszínterein, egészen a lipótvári kapitulációig. További, a végső leszámolást mintegy fél évvel megelőző sorsuk előrevetítette a súlyos megtorlások árnyékát.

Hermann Róbert "a pályát hátára véve", két zalai kiegészítésű honvédszázalaj, a 47. és az 56. históriájának feldolgozását vállalta magára. Hasonlóan Molnár Andráshoz, de két külön tanulmányban részletezi az említett alakulatok toborzását, hadilábra állítását, s szerepüket a harcmezőkön. Jelentőségük sokkal nagyobb lehetett, mint szerencsétlen sorsú testvérzászlóaljuké, mivel megadatott nekik, hogy dicsőséges hadjáratokban vehessenek részt, s egyúttal a honvédsereg bukásában is osztozzanak. A szerző szokott igényességével oldja meg feladatát, s mivel az által vizsgált alakulatok szinte az egész országot végigmasírozták az I. illetve a II. hadtest kötelékében, a szabadságharc hadműveletei előttünk bontakoznak ki. Hermann az előtte bemutatkozott Molnárral együtt nem marad adós a politikai viszonyok, döntéshozatali mechanizmusok megvilágításával sem, s így korrajzuk igen figyelemreméltó plaszticitást nyer. Hermann Róbert stílusának megnyerő eleme a kissé konzervatívnak ható, de felettébb hasznos, s az eligazodást segítő jegyzetelési mód-

szer, vagyis a hivatkozások rövid emlékeztető utalásokkal történő bevezetése.

A tanulmánykötet nem lenne teljes a szabadságharc zalai honvédeinek névtára nélkül, sőt, újdonságánál és fontosságánál fogva önállóan is megállná a helyét. Összeállítói: *Arkovics Istváné*, *Csomor Erzsébet*, *Oláhné Szakály Gabriella* és a fáradhatatlan *Molnár András*, meglevő összesítések, törzskönyvek, névsorok, s *Mikár Zsigmond* és mások, itt kevésbé használható munkáin túl legjobban a Zala Megyei Levéltárban őrzött újoncozási jegyzőkönyveket hasznosíthatták, összevetve a Bach-kori jegyzőkönyvekkel. Az eltérések, pontatlanságok, hiányosságok ellenére mintegy 6000 honvéd nevét vehették fel az 1848–49-es közigazgatási határoknak megfelelően, a helységek betűrendjében. Igényességüket bizonyítja, hogy adatgyűjtésüket nem tekintik befejezettnek.

A „koszorús” kötetet hasznos térkép-vázlatok, metszetreprodukciók és fényképek gazdagítják a szemléltetés minden követelményét kielégítve. Úttörő és szinte etalon jellege remélhetőleg kihívást jelent a „szomszédvárak”, de más regionalitások számára is.

Lenkefi Ferenc